

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.
«__» _____ 201_ р.

Реєстраційний № _____
«__» _____ 201_ р.

**МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО
СТАВЛЕННЯ ДО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО
РОКУ ЖИТТЯ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВП м-16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Жидкова Тетяна Михайлівна
Керівник: доктор педагогічних наук, професор
Ковшар О.В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів ____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	8
1.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження.....	8
1.2. Чинники формування у дітей четвертого року життя позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти	15
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРШОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНИКА	25
2.1. Готовність батьків до взаємодії із закладом дошкільної освіти як чинника формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до садочка	25
2.2. Вивчення стану адаптації та включення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.....	31
Висновки до другого розділу	36
РОЗДІЛ 3. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	38
3.1 Основні засади організації методичного забезпечення процесу формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.	38
3.2. Організація методичної роботи з педагогами вихователями, щодо удосконалення професійної компетентності з проблеми формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до дошкільного закладу.....	47
Висновки до третього розділу	52

ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	63
Додаток А	
Додаток Б	
Додаток В	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство перед особистістю ставить такі вимоги: по-перше – знаходити порозуміння з оточенням, по – друге – вміння досить швидко адаптуватися до незнайомої ситуації. Саме ці зазначені якості формуються та закладаються в дошкільному дитинстві як першому соціальному інституту.

Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», а також у Базовому компоненті дошкільної освіти визначені першочергові завдання з організації та впровадження освітнього процесу у дошкільних навчальних закладах України. Такими завданнями є: збереження та зміцнення фізичного, психічного, а також духовного-морального здоров'я дитини. З огляду на це, головною метою освітнього процесу у дошкільному навчальному закладі є підготовка особистості дошкільника як свідомого та активного суб'єкта, який здатний самостійно вирішувати нагальні проблеми, а також творчо змінювати та удосконалювати навколишній світ і самого себе.

Варто зауважити, що перехід від сімейного кола до кола однолітків та дорослих у закладі дошкільної освіти є досить значною психологічною проблемою для багатьох дітей молодшого дошкільного віку. Адже молодші дошкільники проживають стрес, який проявляється у замкнутості, негативній формі поведінці, зниженому рівні мовленнєвої діяльності та загальної психічної активності.

Проблематика адаптації дитини молодшого віку до дошкільного закладу одночасно розглядається в психології, дошкільної та соціальної педагогіки А. Петровський В. Кудрявцев О. Кононко, О. Леонт'єв, А. Т. Піроженко, Д. Фельдштейн; питання впливу соціального середовища на його перебіг висвітлено в працях Т. Алексеєнко, О. Алеко, І. Бега, Б.

Братуся, Л. Варяниці, Л. Врочинської, Т. Кравченко, Л. Куликової, С. Курінної, М. Лукашевича, О. Малахової, І. Рогальської-Яблонської та ін.

Дослідники наголошують на особливому значенні першої соціалізації дитини для її розумового та особистісного <http://ua-referat.com/%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> розвитку, коли закладаються перші уявлення про самого себе та навколишнє середовище, відбувається первинне становлення самосвідомості, формуються стійкі форми міжособистісної взаємодії з оточенням, а також активно засвоюються моральні <http://ua-referat.com/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C> та соціальні норми.

Отже, аналіз наукових джерел виявив низку *суперечностей* між:

- утвердженням необхідності сучасної взаємодіїсїм’ї та закладу дошкільної освіти та низьким рівнем їхньої конструктивної взаємодії;
- потребою методологічного забезпечення адаптаційного періоду в групах молодшого дошкільного віку та вирішенням належним чином відповідних завдань в сучасному освітньому просторі.
- актуальність досліджуваної проблеми, її теоретична та практична значущість, а також виявлені нами суперечності зумовили вибір теми дослідження: **«Методичне забезпечення формування позитивного ставлення до дошкільного закладу у дітей четвертого року життя».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та укласти методичне забезпечення формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання дослідження**:

1. На основі теоретичного аналізу визначити сутність поняття «позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти».

2. Виявити психолого-педагогічні засади формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти як чинника їхньої успішної адаптації.

3. Укласти методичне забезпечення формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти: рекомендації батькам, щодо підготовки дітей четвертого року життя до нового середовища; методичні рекомендації педагогам-вихователям з організації взаємодії з дітьми та батьками вихованців; методичні рекомендації з підвищення фахової майстерності педагогів-вихователів.

Об'єкт дослідження – адаптація дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – методичне забезпечення формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження було використано сукупність взаємопов'язаних **методів**:

- *теоретичних*: вивчення, аналіз і узагальнення психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження;
- *емпіричних*: опитування (анкетування), колективні та індивідуальні бесіди, вирішення проблемних ситуацій; спостереження для збору емпіричного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *укладено* методичне забезпечення процесу формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти
- *подальшого розвитку набули* форми і методи взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками майбутніх вихованців і дітьми, які

адаптуються до умов закладу дошкільної освіти; форми й методи роботи з вихованцями в адаптаційний період.

База дослідження: заклад дошкільної освіти №6 «Веселка» П'ятихатської міської ради.

В дослідженні було задіяно 12 дітей четвертого року життя; 6 вихователів та 16 батьків дітей молодшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні й укладанні методичного забезпечення процесу формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти (методичні заходи з вихователями, форми роботи з батьками).

Матеріали дослідження можуть використовуватися вихователями у молодших групах закладів дошкільної освіти; у процесі перепідготовки та професійної підготовки, на курсах підвищення кваліфікації вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладу дошкільної освіти №6 «Веселка» П'ятихатської міської ради.

Публікації. Основні положення та результати кваліфікаційного дослідження висвітлено у збірнику наукових і навчально-методичних праць студентів «Наукові здобутків студентів з дошкільної освіти» кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Житкова Т. Формування позитивного ставлення до дошкільного закладу у дітей молодшого віку. «Наукові здобутків студентів з дошкільної освіти»: зб наукових і навч-метод праць студентства. КДПУ, 2021.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок, із яких 62 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження

Проблема успішної соціалізації особистості, належить до числа завжди актуальних питань. Адже у кожному історичному періоді, стосовно конкретного суспільства або соціального оточення, в якому відбувається процес становлення конкретної особистості, соціалізація набуває певних специфічних рис.

Проблематика соціалізації неодноразово вивчалася як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками: психологами (Г. Авер'янова, І. Бех, Н. Дембицька, В. Кудрявцев, О. Кононко, В. Москаленко, А. Мудрик, М. Рубінштейн, Л. Столяренко), соціальними психологами (Г. Андрєєва, І. Мартинюк, Л. Музичко, Ю. Федоренко та ін.), соціальними педагогами (О. Безпалько, А. Капська, С. Курінна, І. Макаренко, І. Рогальська та ін.), педагогами (Л. Артемова, А. Богуш, Л. Варяниця, Н. Гавриш, Т. Науменко, Т. Поніманська та ін.).

Формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти відбувається в процесі її адаптації до нових, у порівнянні з родинним колом, соціальних умов. Саме тому, одним із ключових термінів дослідження є поняття «адаптація». В конкретній проблематиці дослідження, «адаптація» розглядається в психологічному, соціально-педагогічному та педагогічному контекстах.

Згідно до проведеного теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблематики, адаптація людини – визначається, як універсальна властивість живого організму, що забезпечує його життєздатність в умовах, які активно змінюються і є процесом

пристосування до структурних та функціональних компонентів оточуючого середовища (А. Авцин, А. Георгієвський, І. Зотова, А. Казначеев, І. Милославова, А. Солодков, В. Ротенберг та ін.)

З одного боку, термін «адаптація» у психології вживається, задля позначення якості людини, яка характеризує її стійкість до умов середовища, що вказує на рівень її пристосування. З іншого боку, «адаптація» характеризується як процес пристосування людини до умов, які активно змінюються (Т. Алексеєнко, Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Виготський, І. Зверєва, А. Капська, О. Кононко, А. Мудрик).

Базовий компонент дошкільної освіти визначає соціальну адаптацію - як інтегральним показником здатності дитини виконувати належні їй біологічні та психологічні функції, а також соціальні ролі у колективі як основне призначення сім'ї та закладу дошкільної освіти [9].

Шкляр Н. трактує соціальну адаптацію дитини дошкільного віку як процес, і як результат процесу. Вона пояснює її як показник стану, який відображає здатність дитини адекватно сприймати навколишню дійсність; здатність формулювати своє власне ставлення до людей, вчинків, подій; здатність регулювати свою поведінку залежно від обставин [72].

Вчена стверджує, що соціальна адаптація - специфічна форма соціальної активності, яка безпосередньо пов'язана із входженням у нові соціальні умови, а також приведенням суб'єктивних та об'єктивних особливостей людини у відповідність до них [72].

Зазначимо, що вчені розрізняють два види соціальної адаптації: активну та пасивну. Так, у процесі активної адаптації особистість прагне активно взаємодіяти з навколишнім середовищем, вдосконалювати суспільні процеси, здійснювати вплив на його розвиток, стійко долати усі перепони та труднощі. За пасивної адаптації особистість не проявляє бажання та прагнення змінити навколишню дійсність, він досить спокійно

приймає існуючі норми, способи діяльності, оцінки, скупку мобілізує біологічні та психічні ресурси задля пристосування в соціальному середовищі.

На думку О. Кононко, соціальна адаптація є першою з трьох фаз соціального становлення особистості дошкільника (орієнтація, індивідуалізація, інтеграція) і передбачає прийняття та засвоєння норм відповідної соціальної спільноти, до якої він належить. Автор визначає особливості соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку, серед яких: усвідомлення себе суб'єктом діяльності; бажання бути включеним у нове оточення; суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей та розуміння своєї належності до дитячого колективу; прагнення до збагачення соціальних контактів; орієнтація на суспільні норми; прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими [55].

У психолого-педагогічній науці проблемою адаптації дітей молодшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти займалися такі науковці як Н. Аскаріна, Н. Ватутіна, Л. Голубєва, Т. Жаровцева, Р. Калініна, І. Куркіна, Т. Науменко, С. Нечай, Ж. Юзвук.

Тонкова-Ямпольська Р. В. характеризувала адаптацію як короткотривалий процес взаємодії особистості з новими соціальними умовами, який потребує пошук відповідних психологічних форм пристосування [72].

Отже, сам процес пристосування дітей до нових умов різний, однак у кожної дитини він складається з трьох етапів.

За класифікацією запропонованою М. Безруких та С. Єфімовою він процес пристосування поділяється на три етапи:

- перший етап – «буря», на даному етапі сумарний комплекс зовнішніх впливів на організм дитини відображається сильною напруженістю та бурхливою реакцією. Відповідно значно підвищується

тривожність, збудженість дитини, прогнозується високий вияв агресивності. Також спостерігається неспокійний сон, погіршення настрою та апетиту. Тривалість цього етапу становить від 2-3 днів до 1-2 місяців у окремих дітей;

- другий етап – «буря затихає». Цей період - є природою нестійкого стану, адже дитячий організм шукає найбільш оптимальні варіанти реакції на зовнішні впливи. Дитина проявляє інтерес до спільної діяльності з однолітками. Стає більш впевненою, активною та врівноваженою. Тривалість етапу становить від 1 тижня до 2-3 місяців;

- третій етап – «штиль». Етап відносного пристосування організму дитини до нових умов. Дитина починає встановлювати контакти, виявляти активність під час занять та засвоювати нову інформацію. Тривалість етапу становить від 2-3 тижнів до 6 місяців [11].

Отже, характер та особливості поведінки дітей, що характеризують перші два етапи адаптації, визначають такі ступені важкості цього процесу, відповідно: легка, середня та важка форма адаптації. Які в свою чергу, свідчать про високий, середній та низький рівні адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти.

Ставлення дитини до себе до інших людей є основою для формування позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти як наступного після сім'ї соціального інституту.

Дослідник Н. Шкляр визначає *«позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти»* як стійку позитивну емоційну спрямованість, що виявляється у прийнятті дитиною ритму і правил життя групи, у її прагненні налагоджувати доброзичливі взаємини з оточенням, виявляти активну позицію в освоєнні різних видів дитячої діяльності [71].

Діти, які постійно відчують на собі доброзичливе ставлення, увагу до своїх переживань та потреб, характеризуються не лише бажанням та прагненням встановлювати добрі взаємини з оточуючими, а й опікуванням про визнання тими їх чеснот (Н. Дятленко, Л. Островська).

Основою формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти, положення визначені К. Роджерсом стосовно двох видів ставлення оточення до дитини: 1) *безумовного позитивного* – яким є ставлення до дитини її найближчого оточення (батьків та рідних); 2) *обумовленого позитивного* – визначається, яким має стати ставлення до дитини в умовах закладу дошкільної освіти [70].

Дитина четвертого року життя перебуває на етапі переходу від родинного до більш розширеного соціального кола, в якому з'являється заклад дошкільної освіти. В данному випадку заклад дошкільної освіти розглядається як соціальний інститут, в якому організовується процес соціалізації особистості в рамках соціальної системи суспільства.

Відповідно до теорії соціалізації, соціальні інститути надають можливість членам суспільства задовольняти свої інтереси та потреби, сприяють особистіному зростанню, стабілізують соціальні відносини, сприяють узгодженості діяльності членів суспільства [48].

Унікальність сім'ї як соціального інституту зумовлена довготривалою і глибокою взаємодією між батьками та дітьми. Сім'я є найбільш стійкою суспільною мікрогрупою для дитини протягом усього періоду її становлення. Саме у колі сім'ї виникають найперші соціальні зв'язки дитини. Безпосередньо в родині дитина активно сприймає та засвоює життєві настанови та приклади, суспільні норми, звички і традиції відповідно до того суспільного прошарку, до якого належить його родина.

Сім'я – перше середовище соціалізації, найбільш зрозуміла та

емоційно приваблива, співвідносна з віком дошкільника соціальна модель.

У сім'ї дитина засвоює базові атитюди: позиції та характерні підходи до сприйняття дійсності, соціальні навички. У родині дитина отримує основи соціальних ролей, відповідних моральних і правових норм та цінностей. Саме через спосіб життя сім'ї та поведінку батьків відбувається знайомство з цінностями суспільства й певними формами комунікацій.

Науковці стверджують, що різні стилі виховання та сімейного життя по-різному впливають на розвиток особистості дитини, формуючи її життєву позицію у подальшому та визначаючи шлях її особистісного розвитку. Отже, сім'я – це модель життя суспільства та форма базового життєвого тренінгу особистості [46, с35].

У закладі дошкільної освіти здійснюється другий етап соціалізації дошкільника. Саме тут дошкільник, як зростаюча особистість устанавлює зв'язки з дорослими й однолітками за межами своєї родини, активно оволодіває системою соціальних цінностей та опановує різні види діяльності. Заклад дошкільної освіти є першим поза сімейний соціальним інститутом та першою виховною установою, з якою вступають в контакт батьки і розпочинається їх систематична педагогічна просвіта.

Заклад дошкільної освіти – є тим суспільним середовищем розвитку та виховання дошкільника, який за своєю метою забезпечує дітей повноціним дитинством. Саме заклад дошкільної освіти є найефективнішою формою здобуття дошкільної освіти.

О. Кононко називає сучасний заклад дошкільної освіти справжнім інститутом соціалізації, основне призначення якого – бути посередником між дитиною як мікрокосмом і широким світом як макрокосмом, у який їй належить гармонійно увійти, визначити в ньому своє домірне місце, налагодити продуктивні стосунки з новим колом людей, почуватися тут

компетентною, життєво вправною та життєрадісною особистістю [57, с.208].

Ці завдання дошкільного закладу відображено в державному стандарті дошкільної освіти України – Базовому компоненті дошкільної освіти, зокрема, в положенні про задоволення в умовах закладу дошкільної освіти двох важливих потреб її саморозвитку: потребу в самореалізації (виявлення та ствердження себе серед інших людей) та потребу вписатися в цю дійсність, знайти своє місце [9].

Досліджуючи стосунки та взаємодію батьків майбутніх вихованців і ЗДО, звертаємося до поняття «взаємодія». У данному контексті «взаємодія» визначається, як сукупність соціальних відносин батьків і вихователів у найрізноманітніших аспектах, як рівноправних партнерів у виборі вирішення проблем виховання [61, с.123].

І. Бех відзначає, що задовольнити потреби людини неможливо без її участі, тому учасники процесу взаємодії обмінюються різними видами діяльності, що доповнюють один одного [16,с.256]; взаємодіяти – це перебувати у зв'язку, взаємно проявляти дію й відповідно погоджено діяти [23, с.85].

Т. Доронова під взаємодією педагогів-вихователів і батьків розуміє систематичну передачу останнім знань, уявлень і практичних умінь у різних напрямках сімейного виховання [40, с.60].

Т. Жаровцева зазначає, що взаємодія педагога з родиною має бути заснована на глибокому розумінні внутрішнього світу кожної родини в цілому [42, с.99].

Окрім того, особливості взаємодії з батьками дітей раннього та старшого дошкільного віку висвітлено також у працях О. Волкової, Г. Маркової Н. Авдєєвої, Н. Аксаріної, О. Матвєєвої та ін.

Отже, заклад дошкільної освіти – це наступний після сім'ї, етап

соціалізації, який є та залишається суспільним середовищем розвитку і виховання дошкільника, забезпечуючий дитині виважену соціалізацію, накопичення і формування первинного соціального досвіду.

Отже тісна і ефективна взаємодія родини та педагогічного колективу закладу дошкільної освіти, безперечно сприятиме успішному формуванню первинного соціального досвіду дошкільників, полегшенню їх адаптації до нових соціальних умов та збагатить їх позитивними емоційними враженнями.

В той час, як відсутність єдності та наступності вимог між закладом дошкільної освіти та родиною є великою перепоною на шляху соціального становлення особистості дитини.

1.2. Чинники формування у дітей четвертого року життя позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти

Дошкільний вік – це період потенційних можливостей розвитку адаптаційних механізмів дитини. Це період формування уміння адекватно сприймати навколишню дійсність і відповідно поводитися у нових соціальних умовах.

В сучасному закладі дошкільної освіти, створено всі відповідні умови які сприяють особистісному розвитку дитини, формування гнучкості та здатності пристосовуватися до оточення (Л. Артемова, А. Богуш, Н. Ватутіна, О. Кононко, А. Колесник, Т. Поніманська, та ін.).

Однак, дитина завчасно має бути підготовленою до нових соціальних умов. Адже прихід у заклад дошкільної освіти потребує від неї оволодіння системою певних складових соціальної адаптації, таких як: усвідомлення нової соціальної ролі «Я-дошкільник», уміння прилаштовуватися до життя у нових соціальних умовах, розуміння нового періоду свого життя,

сформована особистісна активність у встановленні гармонійних зв'язків із соціальним оточенням, дотримання певних правил групи, яке відповідно, потребує вміння унормовано поводитися, відстоювати власні думки, позицію (Н. Ватутіна, О. Кононко, та ін.). Безумовно, вікові особливості молодшого дошкільного віку створюють особливі умови перебігу первинної соціалізації.

Для переважної більшості дітей момент переходу від умов родинного виховання до закладу дошкільної освіти пов'язаний зі складними емоційними переживаннями нової соціальної ситуації, руйнуванням того порядку, що склалися в родинному колі, незвичними умовами, на що в свою чергу організм дитини може реагувати порушеннями сну та зниженням апетиту, загальним ослабленням організму, проявом негативних емоцій.

Окрім цього, прослідковується порушення функціонального стану нервової системи. Так, деякі діти кличуть маму, не можуть заснути у денний сон тощо. Інші дітки тривалий час перебувають у загальмованому стані, неохоче спілкуються із дорослими та однолітками, а іноді зовсім мовчать.

Крім того для організму дитини в зазначений період є характерне зрушення і в деяких вегетативних реакціях, а саме: можливі випадки алергічні реакції, втрата ваги, раптове підвищення температури тіла, загальне зниження імунітету тощо. У більшості дітей порушується вже набуті культурно-гігієнічні навички.

Наявність таких психічних та фізіологічних реакцій негативно позначається на процесі адаптації дитини до дошкільного навчального закладу та нової соціальної ситуації взагалі. Зазначені реакції та прояви є найбільш характерні якраз для дітей молодшого дошкільного віку. Саме для цього вікового періоду характерним є слабка комунікація, пасивність відносно навколишнього довкілля, невміння вистроювати комунікацію, грати разом та ділитися своїми іграшками, особлива вразливість фізичного і

психічного здоров'я.

Процес адаптації дитини до закладу дошкільної освіти, науковці розділяють на три ступені адаптації: легкий, середній і важкий (О. Кононко, В. Манова-Томова, Р. Тонкова-Ямпольская).

Легкий ступінь адаптації характеризується тим, що захисні сили організму, як правило, не знижуються, а поведінка дитини при цьому нормалізується вже впродовж місяця. Дитина демонструє відносно спокійне чи радісне відношення до дитячої групи. У взаємодії з дітьми проявляє активність, однак ще присутня збудженість у поєднанні з незначним ранковим плачем. Протягом 10 або 15 днів в результаті грамотного психолого-педагогічного супроводу покращується апетит, поновлюється сон, проявляється інтерес до навколишнього та активується мовленнєва діяльність.

При середньому ступеню адаптації процес відновлення сну, апетиту та захисних сил організму дитини, як правило затягується до 40 днів. Виразніше та триваліше проявляються порушення у поведінці і загальному стані дитини: знижена активність, нестійкий настрій, емоційно-збуджене ставлення до близьких, дитина стає плаксивою, малорухливою, не проявляє інтерес до нового оточення, не використовує набутих раніше побутових навичок. Можуть з'являтися невротичні реакції.

У науковців та практиків особливу тривогу викликає стан *важкої адаптації*, який може спричинити розлад і суттєве зниження захисних сил організму дитини, а також несприятливо позначитися на психічному і фізичному розвитку дошкільника. Інша форма перебігу важкої адаптації – неадекватна поведінка дитини, яка межує із невротичним станом: поганий сон, апетит, навіть відмова від їжі, пригніченість та відчуження, у стосунках із оточенням, з'являються ознаки глибокої депресії (Н. Заверико, А. Петровський та інші).

В свою чергу, науковець М. Сосніна досліджувала процес адаптації дітей до закладу дошкільної освіти залежно від особистісних властивостей на емоційному, конативному та когнітивному рівнях. Так, особливої уваги вона приділяла темпераменту дитини в процесі адаптації. За її теорією, наприклад «діти-флегматики» та «діти-холерики» по-різному адаптуються до нових умов. Для «дітей-холериків» неможливість дотримуватись режиму, неможливість тут і одразу реалізувати свої імпульси може стати причиною значно гіршої адаптації порівняно з «дітьми-флегматики», коли внутрішній темп і ритм життя найбільш м'яко впишеться в темп життя закладу дошкільної освіти.

Науковці вказують на залежність адаптації від таких чинників, як індивідуально-психологічні особливості, зокрема типи темпераменту (за Гіпократом), типи характеру (за К. Юнгом), типи акцентуацій (за К.Леонгардом) та такі властивості, як адаптивний потенціал та стресостійкість, а також психологічні стани особистості (страх, депресія тривога, тощо) та поведінкові реакції на взаємодію із приймаючою громадою, від яких залежить результат адаптації.

Г. Нікіфоров розглядає стресостійкість особистості як вміння та здатність до соціальної адаптації, яка вбачається в збереженні значущих міжособистісних зв'язків, забезпеченні успішної самореалізації, досягненні життєвих цілей, збереженні працездатності та здоров'я [64].

Загальновідомо, що діти із низьким рівнем стресостійкості значно складніше переживають стресову ситуацію та небезпеку. У підвищенні стресостійкості та подоланні негативних наслідків стресових ситуацій, особистості допомагають адаптаційні ресурси людського організму.

Соціально-педагогічна підтримка й грамотний психологопедагогічний супровід адаптаційного процесу є важливим ресурсом збереження психологічної стійкості особистості. Саме тому позитивне соціальне

оточення може бути одним із найважливіших чинників збереження стресостійкості і полегшення адаптованості дитини (Т. Алексєєнко, О. Кононко, В. Манова-Томова, Ж. Маценко, Р. Тонкова-Ямпольська та ін.).

До чинників соціально-психологічної адаптації до закладу дошкільної освіти також відносять емоційну залежність дитини-дошкільника від матері.

Так, вивченню прихильності дитини до матері присвячене дослідження Мері Єйнсворт, яка дійшла висновку, що 70-75 % малюків є надійно прихильними, 15-20 % – індиферентними й 10-15 % – афективними. Саме тому, однією з головних причин виникнення труднощів під час адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти є той дискомфорт, який відчуває малюк, за відсутністю матері (Мері Єйнсворт).

Вивчення й узагальнення практичного досвіду роботи закладів дошкільної освіти з батьками вихованців у контексті проблеми формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до садочка на етапі адаптації до нової соціальної ситуації (О. Арнаутова, О. Алеко, О. Долинна, Л. Карнаух, Ж. Маценко, Т. Науменко та ін.) засвідчило, що саме взаємодія з батьками, єднання зусиль родинного і суспільного інститутів дошкільної освіти, забезпечення психолого-педагогічної підтримки адаптаційних процесів у молодшій групі ЗДО сприяє формуванню позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти майбутніх вихованців.

Нажаль, в Україні склався скоріше негативний соціальний образ педагога-вихователя дошкільної освіти та й закладу дошкільної освіти взагалом.

У зв'язку з тим, що статус педагога-вихователя є доволі низьким, що підтверджується не лише низькою заробітною платнею, а й не високим іміджем педагогічної професії в цілому.

У батьків вихованців соціальні мережі, також, формують хибну думку про легкість вирішення будь-якої виховної задачі. Крім того батьки,

зазвичай це матері, підтримуючи широкий діапазон зв'язків один з одним, діляться досвідом, розповсюджуючі, а нерідко і самі створюючі практичні рекомендації, які ґрунтовані на власній суб'єктивній думці. Така думка, як правило науково не обґрунтована й позбавлена осмисленню педагогічної проблеми.

Ситуацію ускладнює і стратифікованість українського суспільства, в якому батьки, як правило, проявляють неповажне ставлення до педагогів-вихователів, висловлюючи їм відкрито недовіру, яка проявляється у висловленні претензій до вихователя з безлічі усіляких причин. Однак, в той же час такі батьки визнають нагальну потребу в послугах дошкільного закладу.

Таке неповажне ставлення батьків до педагогів-вихователів закладів дошкільної освіти, сприйняття їх як прислуги, відсутність націленості на реальну взаємодію задля благополуччя дитини, підсвідомо, а іноді і свідомо транслюється батьками своїм дітям. І відповідно цей факт, не сприяє формуванню у дітей позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти.

Всі вищевикладені обставини зумовлюють потребу підготовки саме батьків до формування партнерських стосунків із педагогами-вихователями закладів дошкільної освіти. Перш за все у батьків має формуватися позитивне, ціннісне ставлення до процесу дошкільної освіти.

На думку Шкляр Н., дієвою та виправданною є практика окремих країн Європи із застосуванням всебічно прописаного протоколу взаємовідносин закладу дошкільної освіти із батьками. Зі змісту зазначеного протоколу, батьки мають свідомо ставитися не лише к прийняттю цінностей, пріоритетів, які декларує заклад дошкільної освіти, а й визначити і прийняти систему правил, за порушення яких батьки мають нести особисту відповідальність. При цьому така відповідальність є не лише

моральна, але й матеріальна [73]. Такий неформалізований документ повинен захищати інтереси педагогів-вихователів і закладу дошкільної освіти задля збереження інтересів дитини та забезпечення її благополуччя. Крім того, це вимагає від батьків більш активного включення як учасників освітнього процесу.

Пропедевтична робота полягає не лише в інформуванні батьків про заклад дошкільної освіти (створення позитивного іміджу ЗДО, презентація його діяльності у вигляді сайту, фотогалереї тощо), а й з педагогічною просвітою батьків: ознайомлення з віковими особливостями розвитку дитини, вимогами до організації життєдіяльності дітей у закладі дошкільної освіти і вдома як чинниках успішної соціалізації дітей молодшого дошкільного віку, ефективними технологіями освіти. Крім того, вважаємо, що запрошення батьків майбутніх вихованців до спільних з педагогами тренінгів, модеративних семінарів сприятиме реальному налагодженню конструктивних взаємин між ними.

Наприклад, в Канаді чи Америці прийом до садочка дитини, можливий лише на початку серпня. В Україні діти поступають до закладу дошкільної освіти протягом всього року, що є ускладнюючим моментом для всіх суб'єктів освітнього процесу.

Вивчення досвіду садочків України показує, що необхідна взаємодія співпраці педагогів і батьків. Це може бути консультаційні центри «Діємо разом», цикли відкритих занять за участю батьків; індивідуальні та групові консультації.

Такі форми взаємодії з батьками сприяють комплексній психолого-педагогічній підтримці та допомогі дитині й батькам у вирішенні завдань розвитку, полегшенню адаптації в новому соціальному оточенні.

Індивідуальний підхід до кожного вихованця, забезпечення соціально-педагогічної допомоги, супроводу, опору на потенційні можливості

дитини; віра в ці можливості; орієнтація на здібності дитини співробітництво, реалізація принципу «не нашкодь» забезпечує позитивне ставлення до садочка та адаптацію до його умов.

Актуальним для визначення змісту освітньої роботи з дітьми в період їх адаптації до нових умов соціального життя в садочку є досвід Т. Поніманської, яка наголошує на необхідності розширювати соціальний досвід дитини за такими напрямками: уміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі; люди різної статі, віку, роду занять); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати інших та допомагати їм; обирати відповідні форми й способи спілкування та діяльності [67, с.14-15].

Для успішного пристосування дитини до нових соціальних умов групи закладу дошкільної освіти доцільною є така організація освітнього процесу, при якій дітям надається можливість вибору способів особистісного самовизначення в різних видах діяльності (О. Безсонова, Н. Гавриш, І. Кіндрат, К. Крутій, О. Хартман та ін.). Потреба в зазначеній організації освітнього процесу пов'язана з істотними індивідуальними відмінностями розвитку сучасних дитлахів, що унеможлиблює уніфікований підхід до дітей та мотивує віддавати перевагу об'єднанню вихованців у мікрогрупи задля побудови ровесницьких стосунків (С. Васильєва, В. Маршицька, В. Рагозіна, О. Рейпольська та ін.). У свою чергу, це активує механізми саморозвитку, само- і взаємонавчання, розвитку базових особистісних якостей, а також сприяє засвоєнню дошкільниками соціокультурних норм та зразків соціалізованої поведінки[68].

Вивчений нами досвід садочків міста з організації освітньої роботи з дітьми на етапі їх адаптації до освітнього закладу П'ятихатської міської ради ЗДО №4 «Сонечко» та , ЗДОН № 3 «Малютко», а також просвітницької роботи з батьками майбутніх вихованців та дітей, які вже почали

відвідувати заклад дошкільної освіти надав можливість сформувати найбільш ефективні способи психолого-педагогічної підтримки та супроводу:

- проведення так званих «ритуалів» щоденної зустрічі та прощання з кожною дитиною;
- розробка індивідуального режиму адаптації дитини до умов закладу дошкільної освіти (індивідуальні спостереження за ступенем адаптації);
- узгодження дій батьків і педагогів, узгодження та максимальне зближення підходів до дітей у родині й закладі дошкільної освіти з урахуванням індивідуальних особливостей дитини;
- створення для дитини сприятливого психологічного комфорту: турботливість, доброзичливість, чуйність;
- складання листів-пам'яток для батьків з підготовки дитини до відвідування закладу дошкільної освіти;
- поради для батьків містять рекомендації щодо зміни звичних умов життя (режим, характер харчування, мікроклімат приміщення, стиль і прийоми виховання, характер навчання тощо) і наближення цих умов до умов закладу дошкільної освіти;
- урізноманітнення форм стимулювання дитини до спілкування з дорослими й однолітками та інше.

Висновки до першого розділу

Проведений аналіз наукових досліджень щодо питань з формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти показав, що зазначений феномен особистості є актуальною проблемою вітчизняної та зарубіжної науки.

На основі теоретичного аналізу проблеми виявлено, що у психології та педагогіці сформовано визначення поняття «позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти» як стійкої позитивної

емоційної спрямованості, яка проявляється у прийнятті дитиною правил і ритму життя групи, у її прагненні встановлювати доброзичливі взаємини з оточенням, проявляти активність у різноманітних видах діяльності.

В контексті проблематики дослідження окреслені особливості адаптації дитини молодшого дошкільного віку, а саме: слабкий інтерес до соціального довкілля, невміння будувати комунікацію, грати разом і ділитися іграшками, характерна сором'язливість та безініціативність, а також нерозвиненість активного мовлення і особлива вразливість фізичного та психічного здоров'я.

Виявлено, що дитина четвертого року життя використовує власні механізми ставлення опираючись на особистий досвід, набутий через наслідування, ігрову діяльність, спілкування і взаємодію з однолітками і дорослими, та власні психологічні резерви, пов'язані зі стресостійкістю, соціальними перевагами, здатністю до пристосування та ідентифікації себе серед інших.

Для формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до дошкільного закладу є організація педагогічної просвіти з батьками майбутніх вихованців для їх позитивного налаштування на взаємодію з адміністрацією і педколективом, забезпечення психологопедагогічної підтримки, супроводу процесу адаптації молодших дошкільників до закладу дошкільної освіти, організація освітнього процесу, в якому дітям надається можливість вибору способів в різних видах діяльності.

Основою такої взаємодії, суб'єктом є особистість дошкільника, а взаємодію закладу дошкільної освіти і родини слід розглядати як процес реалізації зв'язків і відносин, головною метою якого виступає соціалізація дитини.

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРШОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНИКА

2.1. Готовність батьків до взаємодії із закладом дошкільної освіти як чинника формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до садочка.

Нами було заплановано дослідити можливості формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти. Робота була спрямована на :

- вивчення готовності вихователів до формування в адаптаційний період позитивного ставлення молодших дошкільників до закладу дошкільної освіти;
- аналіз педагогічної документації з організації адаптаційного періоду в молодшій групі закладу дошкільної освіти №6 «Веселка» П'ятихатської міської ради;
- визначення готовності батьків до взаємодії з педагогічним колективом закладу дошкільної освіти;
- педагогічна просвіта батьків та їх реалізація в умовах закладу дошкільної освіти.

Для реалізації завдань дослідної роботи за першим напрямом було проведено анкетування вихователів закладів дошкільної освіти П'ятихатської міської ради ЗДО №4 «Сонечко» та ЗДО №3 «Малятко» з метою визначення стану готовності педагогів до оптимальної організації адаптаційного періоду в молодших групах закладу дошкільної освіти. Проаналізуємо їх.

Робота закладу дошкільної освіти з родиною була і залишається

одним з найбільш вагомих і разом з тим складних аспектів педагогічної діяльності. Як засвідчують результати сучасних педагогічних досліджень, це пояснюється низкою причин:

- низьким рівнем соціально-психологічної культури батьків, невмінням спілкуватися, налагоджувати ділове і особисте співробітництво;
- невмінням і небажанням батьків аналізувати власну виховну діяльність;
- недостатньою інформованістю батьків щодо особливостей життя та діяльність дітей у закладі дошкільної освіти, в свою чергу вихователів – про умови та особливості сімейного виховання кожної дитини (О. Арнаутова, І. Деснова, Т. Дронова та ін.).

О. Кононко стверджує, що в наш час потребують оновлення традиційні форми роботи з сім'єю. Адже практика засвідчує, що існуючі форми роботи не здатні забезпечити ефективну взаємодію закладу дошкільної освіти і сім'ї. А удосконалювати роботу з батьками – значить в разі необхідності вносити зміни, які забезпечують покращення показників та роблять форми взаємодії батьків з дошкільним закладом більш доцільними, сучасними та гнучкими [55].

Науковець визначає такі найголовніші напрями удосконалення, як:

1. Гуманізація змісту і форм роботи з сім'єю;
2. Гармонізація взаємин вихователів і батьків;
3. Підвищення ефективності застосовуваних вихователями у роботі з батьками прийомів і засобів впливу тощо [57, с.5-17].

Отже, педагогізація батьків, взаємодія з батьками вихованців є основним способом організації їх спільної діяльності, яка здійснюється на підставі соціального сприйняття і за допомогою безпосереднього спілкування.

В результаті практичної діяльності, визначені форми і методи взаємодії садочка із родиною: відвідування сім'ї, проведення особистих

консультацій та бесід, проведення групових і загальних зборів, введення наочної пропаганди, розбір педагогічних ситуацій та проведення ділових ігор, семінарів-практикумів тощо. Всі ці зазначені форми спрямовуються на створення умов для довірчого спілкування між батьками та вихователями.

Нами було проведено опитування педагогів (6 вихователів) П'ятихатської міської ради ЗДО №4 «Сонечко» та, ЗДО №3 «Малютко» з метою констатування наявності означеної проблеми та підтвердження її актуальності.

Отже 64 % відповіли на питання «Чи проводиться в ЗДО цілеспрямована робота з батьками майбутніх вихованців?» надали негативну відповідь. Однак 73 % вихователів упевнені в необхідності й важливості формування культури батьківства. 24 % вихователів вважають це складним або неможливим в умовах закладу дошкільної освіти, у зв'язку з тим, що багато часу забирає щоденна робота з дітьми, і тому часу на інші види роботи просто не залишається. 3% опитаних не мають однозначної думки. Важливо, що 58 % педагогів та психологів наголошують на своїй готовності до взаємодії з батьками, крім того, це те, що вони роблять щодня; 29 % виражають певні сумніви щодо готовності, оскільки розуміють, що йдеться про націлене професійне спілкування; 9 % підтверджують свою «неготовність», 3% не мають поняття щодо того, з чого складається готовність до такої роботи.

Крім того було проведено опитування батьків (16 батьків молодшої групи) дало змогу виявити спільні та розбіжні питання на проблему взаємодії із закладом дошкільної освіти для полегшення проживання дитиною адаптаційного періоду. Так, 33 % батьків вважають проблему актуальною, 61 % не вбачають у такій взаємодії необхідності, 7 % не змогли надати конкретної відповіді стосовно актуальності зазначеної проблеми. На жаль, тільки 14 % батьків висловили своє бажання щодо цілеспрямованої

спільної роботи із вихователями, 44 % родин ігнорують можливість взяти участь у спільній роботі, останні 42 % з байдужестю відносяться до цієї пропозиції.

Отже, аналіз результатів підтвердив актуальність обраної проблеми дослідження та наявність різних поглядів батьків і педагогів відносно проблеми взаємодії батьків і ЗДО задля полегшення адаптації дітей до нових соціальних умов і відповідно, формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.

За результатами проведеного анкетування вихователів отримано такі дані: більшість респондентів (56 % опитаних) переконана, що провідним завданням закладу дошкільної освіти є виховання особистості дитини, 24 % вважають, що провідним завданням є соціалізація і розвиток особистості дитини; 20 % – необхідність дати дітям знання, уміння та навички (Додаток А).

У роботі з батьками вихователі найчастіше використовують такі форми: батьківські збори (90 %), бесіди (87 %), анкетування (73 %), консультації (46 %), відвідини родини (20 %), відкриті заняття, заняття-зустрічі (20 %), вивчення сімейного досвіду (14 %). Інтерактивні форми роботи з батьками практикуються набагато рідше, а саме: сімейні газети, альбоми (6 %), круглі столи (8 %), психологічна просвіта батьків (7 %), психологічні тренінги (4 %).

Варто зазначити, що на жаль не всі вихователі проявили бажання більш тісно співпрацювати з батьками задля використання батьківського потенціалу та оптимізації адаптаційного періоду дітей молодшого дошкільного віку. Однак вони справедливо зазначають, що зазначена робота вимагатиме не менших енергетичних затрат, ніж робота із дітьми.

Всі опитані вихователі стверджують, що батьки не завжди звертаються до них за консультаціями та ще набагато рідше відносяться до

змісту консультації зацікавлено. Зазвичай батьки сперечаються, перебивають тощо. Серед проблем, які найбільше турбують батьків дітей-дошкільників, вказані такі: розвиток і виховання дитини (76 %), реагування на кризові стани (57 %), затримка в розвитку мовлення (65 %), як навчити дитину міркувати (33 %), як позбутися логопедичних вад (16%), як раніше розпочати підготовку до школи (79 %), як реагувати на неадекватну поведінку дитини вдома (44 %), прояви агресивності, жорстокості, впертості (45 %), як перебороти залежність від телевізору та комп'ютеру (48,2 %), як навчити дитину будувати стосунки із однолітками (29,6 %). Спільним у підходах різних батьків є прагнення знайти того, хто замість них буде виправляти вади розвитку та виховання, аби після перекласти з себе всю відповідальність.

Серед найскладніших проблем і труднощів, які виникають у питаннях соціальної адаптації молодших дошкільників вихователі називають: «Труднощі при адаптації до ЗДО», «Звикання до режиму дошкільного закладу», «Взаємодія з однолітками: прояви агресії, жорстокості», «Недостатнє матеріальне забезпечення закладів дошкільної освіти», «Небажання батьків займатися вихованням своїх дітей», «Виховання дитини в садочку і переваги».

Отже, отримані результати анкетування вихователів дають змогу зафіксувати потребу педагогів у більш досконаліх знаннях щодо сучасних проблем адаптації дошкільників, формування позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти на початку його відвідування, новітніх форм та відповідно методів взаємодії з родинами вихованців.

Таким чином, маємо дещо невтішні результати щодо якості роботи з батьками дітей, які готуються до вступу у заклад дошкільної освіти та переживають складний адаптаційний період, переконують у необхідності оновлення змісту і способів здійснення такої роботи.

У теоретичній частині дослідження на основі аналізу наукових джерел було наголошено на залежності позитивного ставлення у дітей молодшого дошкільного віку до садочка від ставлення її батьків до закладу дошкільної освіти. А також готовності батьків налагоджувати позитивну взаємодію із адміністрацією і вихователями закладу.

За результатами проведеного анкетування, значна кількість батьків перекладає відповідальність за становлення та формування особистості дитини у дошкільні роки безпосередньо на вихователя, при цьому не завжди визнаючи його компетентність та авторитет.

Сучасні технології, урбанізація, тривале перебування у ЗДО, постійна завантаженість батьків ускладнюють стосунки між дітьми та дорослими. У результаті це зумовлює не систематичність та непослідовність родинних впливів на зростаючу особистість дитини.

Зведене до мінімуму повсякденне спілкування дітей з батьками безумовно, спричиняє певні недоліки у процесі соціального становлення особистості та розвитку дитини. За статистичними даними, тільки кожна третя сім'я вважає, що спілкування з дитиною є надзвичайно необхідною справою, як і її утримання.

Таким чином, спостерігаємо таку дійсність, коли дитина має батьків, контактує з ними, однак близькі стосунки між ними відсутні. Наведені факти свідчать про кризу сучасного суспільства, у тому числі й дитинства.

Зазначена ситуація пояснюється батьками наступним чином: по-перше, це певна обмеженість у часі для спілкування, адже значний час вони зайняті на роботі; по-друге, пояснюють необізнаністю інформації щодо особливостей розвитку, навчання та виховання дітей цього віку.

Варто зазначити, що дитині молодшого дошкільного віку необхідна не стільки близька присутність дорослого, а щире, відкрите спілкування із матір'ю або батьком, як особистості з особистістю. Дошкільник прагне

відчувати почуття спільності з ними, приналежності до сім'ї, а особливо у період адаптації до нової соціальної ситуації. Дитині цього віку важлива не кількість проведеного з нею часу, а як воно використано із близькими.

Отже, правильна позиція родини до виховання і соціалізації особистості у цьому віковому періоді безумовно позитивно відображається на її соціальній активності, сприяє ціннісній орієнтації особистості та формуванню таких якостей, як самостійність, ініціативність та відповідальність.

2.2. Вивчення стану адаптації та включення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти

З метою вивчення стану адаптації та включення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти було проведено діагностика дітей. В дослідженні взяли участь 14 дітей молодшої групи ЗДОН № 6 «Веселка» П'ятихатської міської ради.

Отже, нами було враховано, що паспортний вік дитини науковцями розраховується в такому діапазоні: трирічна дитина – це вік від 2 років 9 міс. до 3 років 5 міс. 29 днів, тоді як чотирирічна – це вік від 3 років 6 міс. до 4 років 5 міс. 29 днів [11, с.319].

Сучасні науковці, наприклад, Н. Ватуніна визначає критеріями адаптованості дитини: емоційний стан дитини (афективний, урівноважений, неурівноважений), характер діяльності (самостійна, наслідувальна, повна бездіяльність), особистісне відношення до дорослих та однолітків тощо [47, с.216].

За Р. Тонковою-Ямпольською, критеріями адаптивності дитини можуть бути: стан здоров'я та рівень загального розвитку дитини, особливості біологічного та соціального розвитку, вплив навколишнього

середовища, реакція адаптаційних механізмів, їхня мобільність та гнучкість, здатність своєчасно змінювати форми поведінки залежно від ситуації [72, с.231].

С. Нечай акцентує на емоційному стані дитини, контактності, прояву асоціальних форм поведінки, ставлення до діяльності та відповідно рівень активності в ній [62, с.193].

О. Колесник одним із критеріїв адаптованості дитини вважає емоційно позитивне ставлення до садочку. Під «позитивним ставленням» в даному випадку розуміється, позитивне відношення дитини до дорослих та її однолітків, задоволеність діяльністю. Саме тому важливо підтримувати позитивний емоційний стан дітей та підтримувати близьку для дитини вид діяльності, в якому цей стан проявляється [53].

Показниками емоційно позитивного ставлення дітей до відвідування закладу дошкільної освіти автор визначає: бажання дитини відвідувати садок; швидка адаптація до нього, що виражається у врівноваженому емоційному стані та активній участі в усіх режимних моментах і видах діяльності; активному та ініціативному мовленні; прагненні будувати комунікацію з дорослими та однолітками [53,с.149].

Не менш значимим є врахування первинного соціального досвіду-сформованість позитивного ставлення у дітей молодшого дошкільного віку до закладу дошкільної освіти.

На основі виокремлених критеріїв нами було визначено *рівні прояву ставлення* до дошкільного закладу у дітей четвертого року життя: високий, вище середнього, середній, нижче середнього та низький.

Надамо характеристику основним показникам зазначених рівнів:

1. *Дитина з високим рівнем* виявляє допитливість й ініціативність у пізнанні нового, яку вона демонструє в різних ситуаціях. Діти з високим рівнем виявляють переваги у виборі видів діяльності; як

правило, вони проявляють доброзичливе ставлення до однолітків та дорослих; проявляють намір та бажання приймати участь у спільній діяльності, а також активно та з інтересом вступають в ігрову взаємодію.

2. *Дитина із середнім рівнем* прояву ставлення, зазвичай, демонструє байдужість до комунікації з однолітками чи дорослими; проявляє інтерес виключно до певного виду діяльності. Слабка активність пояснюється слабким пізнавальним інтересом, недостатньою обізнаністю, а також повною відсутністю бажання виконувати запропоновані завдання.
3. *Дитина з низьким рівнем* характеризується відсутністю інтересу до взаємодії з дорослими і дітьми, а також до їхніх занять; вона не може зосередитися на певному виді активності, а тому, прагне швидко змінювати види діяльності; виявляє низький рівень обізнаності, небажання виконувати завдання.

Надамо психолого-педагогічну характеристику дитині четвертого року життя: «Я» дитини вже набуло певної стійкості, в неї виникає природна потреба у спілкуванні з однолітками, вона виявляє інтерес до інших дітей, прагне погратись з ними, показати їм, що вона вміє. Соціальні мотиви поведінки й діяльності у цьому віці ще нестійкі. Дитина може почати робити щось під впливом соціальної мотивації, запропонованої дорослим, а згодом, відмовившись від свого первісного наміру, повернутись до виконання бажаних для неї дій.

Для періоду молодшого дошкільного дитинства характерні інтенсивність і лабільність емоційних реакцій. Бурхлива радість і збудження можуть легко змінюватись фрустрацією з гнівом і нетерпінням. У цьому віці діти проявляють емоції безпосередньо, вони можуть стрибати від радощів і падати на підлогу під час нападу люті. Діти ще не засвоїли соціально прийнятих способів виявлення свого незадоволення, тому вони можуть,

розсердившись на когось, битись, кусатись, дряпатись. Такі способи фізичних проявів гніву частіше трапляються у хлопчикпервинного соціального досвіду [54, с.31].

Спостереження за молодшими дошкільниками проводилось за такими показниками:

- наявність, або відсутність інтересу дитини до середовища групита садочку, дітей, групової діяльності, дій та особистості вихователя;
- характер емоційних проявів дитини під час розмови з вихователем, під час застосування художніх засобів;
- зміст висловлювань дітей про їхнє відношення до однолітків та дорослих;
- способи взаємодії дитини зі світом (дітей та дорослих) у вільний час;
- дії вихователя на формування в дитини позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти.

Під час спостереження зверталась увага на вміння дитини діяти незалежно від допомоги та підтримки дорослого в різних ігрових ситуаціях та на заняттях; зверталась увага на характерні особливості прояву ініціативи та на прояв самодіяльності дитини; зверталась увага на вибір форми та методу досягнення результату.

Окреслений віковий період є сенситивним для процесу соціалізації. Дитина чутлива до змісту власної Я-концепції, що робить її вразливою до зовнішніх впливів.

Віковий період дошкілля характеризується провідною ігровою діяльністю.

Педагоги та науковці розглядають гру як вид діяльності дошкільників, що впливає на формування та розвиток усіх психічних процесів, якостей та особистісних рис дітей (Л. Артемова, Р. Жуковська, Р. Іваннікова, О. Усова, К. Щербакова та ін.). Саме тому, можна стверджувати, що ігрове

спілкування та взаємодія у процесі гри – визначається як важлива передумова адаптації. Отже, активність дитини в ігровій діяльності може свідчити про певний рівень адаптації.

Здобуті результати на основі спостереження за дітьми дали підстави для таких висновків: малюки-«новачки» у перші дні відвідування садочка дуже рідко є членами ігрових мікро груп, вони поведуться дуже пасивно. Низька практична активність дітей високого та середнього рівнів (11 % та 15 %) пояснюється тим, що у родинному вихованні майже не приділяється увага підготовці до вступу в заклад дошкільної освіти.

У 38 % дітей засвідчили середній рівень практичної активності в предметній діяльності. Відтак, в основному діти досить різноманітно діяли з іграшками, проявляли до них інтерес, але свої дії не супроводжували активним мовленням. Крім того, вони не виявляли наполегливості та самостійності у сформованих для них ситуаціях.

Відсутність високого рівня практичної активності та мовленнєвої взаємодії дає підставу на стверджувати, що більшість дітей цього вікового періоду не виконують дії самостійно, а виключно за допомогою дорослих. Діти молодшого дошкільного віку характеризуються малим словниковим запасом та слабкою мовленнєвою активністю.

Також, результати спостереження засвідчили, що у мовленні молодших дошкільників частіше за все проявляються жести та міміка. Діти не виявляють ініціативності в мовленні, а також під час спільної діяльності (особливо це було помітно в мовленнєво-пасивних дітей).

Діти молодшого дошкільного віку з низькою адаптацією чекають допомоги щоб досягти бажаного результату, чекають допомоги від дорослого, коли вона їм зовсім не потрібна. Тобто діти з низькою адаптацією не виявляють ініціативи, майже не намагаються самостійно вирішити поставлені завдання.

Зазначимо, що під час цілеспрямованого спостереження прояви активної самостійної поведінки були нестабільними, у дітей часто змінюється настрій: активність – пасивністю, зацікавленість – байдужістю. Діти діють активно тільки тоді, коли їм цікаво. Якщо ж завдання не співпадає з їхніми бажаннями, вони залишають його незакінченим або виконують неправильно. Було виявлено, що для значної кількості дітей характерною є тенденція до виконавчої поведінки, вони діють виключно за вказівкою вихователя.

Отже, аналізуючи результати стану адаптації та включення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти необхідно зазначити, що діти вже мають певні досягнення та деякий незначний «життєвий» досвід. Діти починають вступати в контакт з однолітками та словесно використовують прохання про допомогу, при цьому міміка і жести теж не відхиляються. Маючи певні досягнення, при виконанні поставлених завдань, дошкільники здатні ними оперувати. Однак, зазначене відбувається залежно від ситуації, емоційного стану та настрою дитини, мотивування дорослого і, зазвичай виключно в ході індивідуального контакту чи заняття. Стабільності проявів самостійної поведінки ще немає, в більшості випадків прояви ситуативні.

Висновки до розділу 2

Узагальнення результатів спостереження та даних попередньої роботи дає підстави для ряду висновків:

Взаємодія родини та закладу дошкільної освіти є важливим чинником при вступі малюка до дошкільного закладу. Така взаємодія визначена як складний процес взаємовпливу педагога-вихователя та батьків. Взаємодію закладу дошкільної освіти та сім'ї, необхідно розглядати як процес реалізації зв'язків і відносин суспільного закладу та малої групи, головною

метою якого виступає соціалізація дитини.

Ефективність роботи з батьками дітей четвертого року життя може забезпечуватися за умов усвідомлення батьками визначної ролі сім'ї та допоміжної ролі педагогів у процесі розвитку, виховання та навчання дитини, досягнення єдності у визначенні мети і завдань, вимог, методів і прийомів та активної участі батьків у формуванні особистості дитини.

Організація тісної взаємодії впливає на рівні адаптації дитини четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.

Нами були, на основі спостережень за періодом адаптації малюків до закладу дошкільної освіти, визначені рівні адаптованості та вказано на важливість співпраці з батьками вихованців для полегшення звикання дітей до закладу.

РОЗДІЛ 3. ПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЧЕТВЕРТОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1 Основні засади організації методичного забезпечення процесу формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти.

На сьогоднішній день, вкрай важливо, щоб партнерство педагогів і батьків сформувалось у взаємодію рівних учасників спілкування. А також, підпорядковувалось необхідності, виробити спільну стратегію у підході до дитини [56].

Суть взаємодії закладу дошкільної освіти та родини щодо досліджуваної нами проблеми вбачається в організації спільної діяльності педагогів закладів дошкільної освіти і батьків щодо процесу сформованості первинного соціального досвіду у дітей молодшого дошкільного віку.

Методичне забезпечення формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти складається:

- організація просвітницької роботи з батьками майбутніх вихованців з метою позитивної взаємодії з адміністрацією та педагогічним колективом ЗДО;
- планування системної роботи педагогів з батьками, вибір актуальних форм спрямованих на формування у дітей четвертого року життя позитивного ставлення до ЗДО;
- забезпечення психолого-педагогічного супроводу процесу адаптації молодших дошкільників до ЗДО;

– організація спілкування та різних видів дитячої активності у спеціально організованій діяльності.

Сучасні дослідники Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Т. Поніманська, І. Рогальська та ін. переконливо доводять, що заклад дошкільної освіти повинен функціонувати як відкритий заклад до соціуму, заклад соціальної дії, культурний, інформаційний, дозвілєвий центр, суб'єкт соціального партнерства. Він покликаний створювати умови для активного залучення дітей у суспільне середовище, а також, він є своєрідним посередником між родиною, з якої виходить дитина, та навколишнім світом.

Необхідно зазначити, що кожна дитина має свої специфічні проблеми, а отже і потребує відповідної індивідуальної допомоги в період адаптації до нових суспільних норм та у самореалізації в нових умовах. Така допомога, зазначає Т. Алексєнко [1], вбачається в осмисленні адаптаційного процесу та визначення адекватних засобів допомоги дітям у подоланні можливих адаптаційних труднощів. Суттєву роль у цьому відіграє сучасний дошкільний заклад як відкрите освітнє середовище з його специфічним дитячим співтовариством та субкультурою.

Пропонуємо методичні рекомендації педагогам-вихователям в організації адаптації молодших дошкільників-дітей четвертого року життя до умов ЗДО.

Отже, для успішної адаптації дитини четвертого року життя до умов ЗДО необхідно:

- з першого відвідування маляком садочка, створити у нього позитивну установку, позитивне враження про заклад;
- активна взаємодія батьків та педагогічного колективу в підготовці маляка та сім'ї, тому організація адаптаційного періоду починається задовго до 1 вересня;

- підвищення професійного рівня вихователів, різноманітних форм та методів роботи з батьками;
- педагогізація батьків (особливості входження дитини в нові умови життя визначають батьки) для усвідомлення ними майбутніх змін (емоційний стан, який переживатиме дитина, залишившись без рідних);
- допомога сім'ї в підготовці малюків до переходу в нове середовище – дошкільний заклад(чи зможе дитина почувати себе впевнено, чи зможе певним чином себе обслужити – чи буде почуватися розгубленою і абсолютно залежною від чужих дорослих).

Наводимо приклад (Додаток Г) організації взаємодії з малюками та їх батьками в період підготовки дитини до входу в колектив садочка для полегшення періоду адаптації та соціалізації дитини четвертого року життя.

Батьки повинні поступово готувати себе та дитину до змін у його житті; заздалегідь ознайомити його з закладом дошкільної освіти, а саме – груповими приміщеннями та ігровими майданчиками, вихователями та загальним життям у групі; розповідати про вступ до закладу дошкільної освіти як про радісну та очікувану подію у житті дитини. Рекомендується ділитися з дитиною власними дитячими спогадами та відчуття від відвідування дитячого садочку, можливо вигадати певні ситуації – це буде своєрідне передбачення подій для дитини, ознайомленість з якими допоможуть дитині почуватися впевненіше.

Зауважимо, що найнесподіваніші зміни в навколишньому середовищі впливають на тривалість і глибину зміни емоційного стану дитини, а позитивне сформоване ставлення дитини до закладу дошкільної освіти сприятиме легкості входження в нові соціальні умови. Системний педагогічний вплив, який спрямований на збагачення дитини позитивної інформації, дозволить зменшити емоційну напругу дитини в адаптаційний період.

Вихователі повинні зважати оперуватися індивідуальними особливостями маленької дитини, яка вперше переживає великі зміни у своєму житті. Можливо навіть інколи підтримати певні примхи дитини. Адже головним завдання вихователя в цей період є збереження здоров'я дитини та налаштування довірливих з нею стосунків.

Початком виникнення взаємодії між педагогами і батьками є встановлення доброзичливих ділових стосунків, контактів, за систематичного здійснення яких у обох сторін виникають зміни в установках, поглядах, переконаннях й поведінці в цілому. Контакти виникають за наявності спільних інтересів і потреб. Реалізація інтересів і потреб кожної із сторін робить процес взаємодії упорядкованим і передбачувальним. Значну роль у здійсненні взаємодії між вихователями і батьками відіграють взаємні очікування, що обумовлюють характер взаємодії.

Зміст роботи з батьками дітей які готуються до вступу у садочок на підготовчому етапі має включати в себе:

1. Ознайомлення батьків з особливостями роботи закладу дошкільної освіти та групи до якої вступить дитина.
2. Організація самостійної діяльності родин, спрямована на досягнення психологічної готовності дитини до вступу в ЗДО.
3. Формування партнерських стосунків з батькамивихованців (див.таб. 3.1.)

Напрямки взаємодії при підготовці дитини четвертого року життя до дошкільного закладу

Таблиця 3.1.

	Мета	Форми та методи	Заходи
Робота з дитиною	Сформувати позитивний образ ЗДО	Спільні заняття з вихователями та батьками	Реалізація програми «Сходинки адаптації»
Робота з батьками	Встановлення контактності	Знайомство. Анкетування.	Консультативна зустріч з адміністрацією ЗДО та педагогами
Робота з педагогами	Встановлення контактності	Збирання інформації про родину.	Тренінги. Методичні об'єднання.

Змістом подальшого входження дитини та батьків до дошкільного закладу (*ознайомлення*) - знайомство батьків з роботою закладу дошкільної освіти, ознайомлення дитини з приміщенням групової кімнати разом з батьками, збагачення учасників процесу необхідним певним рівнем соціальної грамотності; знаннями соціальних норм і правил поведінки дітей в період адаптації, розвитком умінь, пов'язаних із пізнанням дитиною самої себе та поряд із оточуючими.

Потрапляючи у новий соціум дитина заявляє про себе, дізнається, що поряд є діти та дорослі, є норми, форми та засобами діяльності цієї соціальної спільноти до якої тепер належить і вона і цими знаннями потрібно оволодіти, щоб співіснувати у цьому маленькому соціумі.

Організаційні моменти ознайомлення дитини із закладом дошкільної освіти мають важливе значення на шляху до пом'якшення адаптаційних проблем, адже створюють перше враження у дитини.

На нашу думку, слід змінити традиційний підхід в організації ознайомлення і перенести першу зустріч на другу половину дня, для того, щоб під час вечірньої прогулянки дитина побачила найголовніший момент – коли мама забирає його до дому, а не залишає в закладі дошкільної освіти.

Була складена пам'ятка для батьків дітей четвертого року життя, щодо входження дитини в соціальне середовище та сприяння формуванню у неї позитивного ставлення до садочка. Наведемо її приклад.

Пам'ятка для батьків

За кілька днів до першого ознайомлюючого відвідування ЗДО поговоріть із дитиною, налаштуйте її на зустріч із іншими дітьми та вихователем, розкажіть як там цікаво і весело.

Надалі під час звикання частіше спілкуйтесь з вихователем, радьтесь із ним: разом аналізуйте поведінку, настрій, стан дитини. Нервова система дитини ще має доволі низьку працездатність, а перебуваючи у стресовій ситуації, стає ще вразливішою.

Щоб уникнути ускладнень і забезпечити оптимальне проходження адаптації дитини, позитивну емоційну налаштованість до відвідування ЗДО, слід поступово переводити дитину із родини до закладу дошкільної освіти. Тим самим Ви виконаєте одну із головних потреб маленької дитини – перебування у сталому оточенні.

Чекаємо Вас та Ваших малят у нашому родинному колі!

Розвиток активності, взаємодопомоги, розуміння, ініціативності та самостійності дітей, активізація використаних знань та оволодіння вміннями й навичками соціальної взаємодії ґрунтуються на спільній участі дітей з дорослими у різних формах роботи та заходах (заняттях, святах, родинних розвагах тощо). Це процес двосторонній, де головна роль у взаємодії належить педагогу-вихователю. Тоді відбуваються встановлення довірчо-

ділові контакти з батьками, суть яких полягає у спільних дослідженнях особистості дитини, вироблення спільних поглядів на її виховання.

Найважливішими завданнями адаптації та формування позитивного ставлення дітей до дошкільного закладу є забезпечення психологопедагогічного супроводу дитини в адаптаційний період вступу у заклад дошкільної освіти, зокрема дитячого колективу в різних формах взаємодії.

На нашу думку, цьому мають сприяти щоденні традиції-ритуали – стійкі повторювані дії – як спосіб прийняття дитиною спільного ритму життя групи, опанування режимних моментів, певних правил поведінки. Це можуть бути хоріві промовляння речівок, якісь особливі способи привітання, запрошення до столу, початку заняття тощо. Дії вихователя мають демонструвати дітям бажані моделі поведінки, і не акцентувати увагу на небажаних.

Для налагодження партнерських відносин із батьками, важливо насамперед зацікавити їх, показати результативність діяльності закладу дошкільної освіти через позитивні зрушення в емоційному стані, здоров'ї, навчальних досягненнях їхньої дитини порівняно з її попередніми результатами.

Далі така взаємодія може продовжуватись через здійснення консультативної допомоги батькам із забезпечення психологопедагогічного супроводу адаптаційного періоду. Батьків можливо запрошувати на тренінгові заняття та листування; спільне обговорення та прийняття з ними способів оптимальної взаємодії з дитиною, єдиних вимог до неї, що позначилося на успішності перебігу адаптаційного періоду в дітей. Це можуть бути консультаційні центри, наприклад, «Діємо разом», головними принципами якого визначено адресність, відкритість, повагу до інтересів батьків і дітей, індивідуальний підхід тощо.

Важливим моментом є усвідомлення батьками значущості власних виховних функцій, їх місця і ролі в системі освітнього процесу, розуміння ними особистої відповідальності за формування морально-ціннісних взаємин з дітьми, і також необхідністю оволодівати педагогічними знаннями, вміннями і практичними навичками.

Дуже дієвою формою роботи педагогів з батьками є використання *тренінгових занять і вправ*, які сприяють кращому пізнанню батьками своїх дітей, позитивно налаштовують їх на спільну роботу з педагогами, наголошують на значущість процесів соціалізації та формування соціального досвіду для їх дітей.

Наведемо приклади деяких тренінгових вправ, які можна використовувати в роботі з батьками.

Вправа «Наші очікування».

Мета: з'ясувати очікування батьків щодо ролі закладу дошкільної освіти у вихованні дітей.

Процедура виконання: батьки працюють у двох групах.

Перша група має визначити, що заклад дошкільної освіти може дати їхнім дітям.

Друга група – обговорити, від чого заклад дошкільної освіти може захистити дітей. Учасники зачитують свої очікування та наклеюють їх на плакати. Обговорення на тему «Чи всі очікування батьків можна задовольнити ігровою та навчальною діяльністю?» (позитивним прикладом, допомогою, бесідою).

Поступово підвести батьків до спільного висновку: наше спільне завдання – не тільки дати дітям знання, а й сформувати та розвинути особистісні якості дітей, сприяти формуванню позитивного соціального досвіду кожної дитини.

Тренінгова вправа «Кроки».

Мета: закріпити відносини, що сформувалися між батьками і педагогами, підвести до висновку про необхідність взаємодії батьків і педагогів у вихованні дітей.

Процедура виконання: всіх попросили стати в шеренгу, пліч-о-пліч, торкаючись до своїх сусідів праворуч та ліворуч не лише ліктем, але й ступнями і пройти цілою шеренгою невелику відстань, не розриваючи контакту з сусідами. Після цього запитали батьків, що потрібно для того, щоб легше і швидше пройти запропонований шлях.

Відповідь була єдиною: надійна підтримка і правильні дії сусіда. Вихователі, підводячи підсумок розмови, відмічають, що це схоже з вихованням дитини: якщо заклад дошкільної освіти і родина йтимуть разом, поруч, розуміючи, що робить кожен, підтримуючи один одного, то долатимуть швидше, легше значно складніші завдання і від такої взаємодії виграє, насамперед, дитина.

Значний інтерес у батьків викликає така практична форма роботи, як обмін досвідом, в ході якої вони діляться власними думками, причинами невпевненості у доцільності своїх дій, аналізують досягнуті результати.

На таких формах взаємодії - сумісних консультаціях, батьки обговорюють низку запитань, що їх хвилює: як в умовах родини виховати дітей добрими та чуйними; як слушно використовувати народну мудрість; як правильно організовувати спільну діяльність батьків і дітей; які методи виховання доцільно використовувати батькам; як батьки реагують на прояв дитячої жорстокості, байдужості до чужої біди?

3.2. Організація методичної роботи з педагогами вихователями, щодо удосконалення професійної компетентності з проблеми формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до дошкільного закладу.

В нашому дослідженні запропоновані також для педагогів методичні форми підвищення професійної майстерності.

Так, під керівництвом методиста в закладі дошкільної освіти № 6 «Веселка» П'ятихатської міської ради було організовано такі форми методичної роботи: семінар з питання формування позитивного ставлення у дітей молодшого дошкільного віку до ЗДО на етапі адаптації; соціально-педагогічний тренінг, де були розв'язані проблемні ситуації, рольові ігри тощо.

Головним завданням семінару було розкрити зміст понять «соціалізація особистості» і «формування первинного соціального досвіду дитини»; розглянути значення соціального партнерства закладу дошкільної освіти і родини у вирішенні проблем соціального становлення особистості дошкільника. Була підготовлена міні-лекція і творчі вправи для формування практичних навичок у учасників семінару. Під час семінару учасники вчилися визначати потреби дітей у взаємодії з дорослими та однолітками та знаходити способи їх задоволення, забезпечувати комфортний психологічний клімат у групі, аналізувати проблеми соціального становлення особистості і шукати шляхи вирішення цих проблем; оволоділи формами налагодження взаємодії у системі «педагог – дитина – батьки».

Наведемо приклад сценарію тренінгу «*Секрети спілкування*».

Мета: ознайомити педагогів з особливостями вербального та невербального спілкування з дітьми дошкільного віку; сформувати первинні уміння встановлювати емоційний контакт з дитиною.

Форми організації: колективна та групова.

Обладнання: фішки, що розрізняються за кольором, формою, буквою та цифрою для об'єднання у групи різними способами.

Хід тренінгу.

1. *Привітання різними способами:* учасникам пропонується по черзі привітатися з іншими, не повторюючи спосіб привітання, який уже був.

2. *Вправа «Очікування»:* учасники фіксують на аркушах свої очікування від тренінгу та розміщують їх на дошці.

3. *Вправа «Танець п'яти рухів» (за Г. Рот)*

Матеріали: музичні фрагменти тривалістю 1 хвилина

Імітація рухів:

- потік води – плавна музика, округлі, «текучі» рухи;
- перехід через ліс – імпульсивна музика, бій барабанів, різкі, чіткі рухи;
- зіпсована лялька – хаотична музика, неструктурована музика; хаотичні незавершені рухи;
- політ метеликів – лірична, плавна музика, витончені, гармонійні рухи;
- спокій – музика, що імітує шум дощу, моря, спів пташок; учасники стоять без рухів та слухають своє тіло.

4. *Вправа «Обличчя вихователя» (за Н. Сиротич):* учасники стають обличчям один до одного. Один виконує завдання за допомогою міміки, а інший має відобразити емоцію як у дзеркалі та відгадати її витоки:

- ви вибираєте у книзі казку, яку прочитаєте дітям;
- ви дуже втомлені, кінець робочого дня;

- ви на педагогічній конференції;
- ви плануєте заняття на наступний місяць;
- у вашій групі сьогодні свято.

5. *Об'єднання учасників у групи за допомогою фішок.*

Вправа 1. Встановлення зорового контакту.

Вправа 2. Розігрування мовленнєвих ситуацій між дорослим та дитиною.

Вправа 3. Розповідь по колу.

Вправа 4. Розв'язання педагогічної ситуації.

Завдяки цілеспрямованій роботі, педагоги не лише усвідомили значення спільної з батьками роботи в адаптаційний період, а й опанували ефективні способи роботи по формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до ЗДО. Головний результат цих змін - покращення взаємин між батьками і вихователями.

Значущим показником адаптації дошкільників до садочка та для формування позитивного ставлення до нього є входження до дитячого співтовариства, або сумісна гра, а потім й інші види сумісної діяльності, які сприяють формуванню у дітей навичок соціальної взаємодії, вміння підкорюватися колективній дисципліні, правилам, а також відстоювати власні права, співвідносити власні інтереси з суспільними.

Аби сформувати у дітей дошкільного віку позитивне ставлення до себе та інших, дорослі мають постійно підкреслювати свою віру в їхні можливості, хвалити за докладені зусилля, не порівнювати досягнення дітей між собою.

Дієве значення у виховній діяльності з дітьми четвертого року життя має художнє слово. Ми підібрали перелік творів для дітей цієї вікової категорії щодо формування позитивного ставлення до однолітків, до дошкільного закладу (Додаток В).

Основне завдання вихователя у цей період – налагодження теплих стосунків, прояв максимум терпіння до всіх прохань і навіть вередувань дитини, заслужити її довіру.

Наведемо приклади таких ігор.

Дидактична гра «*Усміхнися собі*». Діти мають подивитися на себе у дзеркало, розглянути своє обличчя, охарактеризувати свій настрій, почуття.

Дидактична гра «*Привітайся з усіма*». Педагог пропонує кожній дитині пригадати як найбільше чемних привітань і звернутися з ними до однолітків, працівників ЗДО.

З-поміж улюблених дитячих розваг одне з центральних місць посідає театр як видовище, *театральна вистава*. Діти з раннього віку полюбляють дивитися різноманітні вистави, яскраві видовища. Педагоги готують показ відомих казок за допомогою фланелеграфу, театру іграшок, лялькового театру. Зупинимося докладніше на видах театральних вистав, які можна демонстрували дітям:

-Настільні: театр іграшок, театр масок.

-Стендові: театр прищіпок, тіньовий театр, театр на фланелеграфі, театр на фартуху, театр на столі для пісочної анімації.

-Лялькові: театр ляльок-рукавичок, пальчиковий театр, театр на олівцях, маріонеток, фітболів.

-Драматичний театр: драматизація у наголівниках, драматизація костюмах, театр парасольок, театр шарфіків.

Для формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до ЗДО на етапі адаптації важливо навчити дитину розвитку саморегуляції поведінки у різних життєвих ситуаціях. Одним із прийомів навчання дітей саморегуляції поведінки науковці визначають занурення дітей у різноманітні проблемні ситуації та ситуації морального вибору (А. Богуш,

Н. Гавриш, Н. Голованової, Т. Кравченко, С. Курінної, Т. Поніманської, І. Рогальської та інших авторів). Особистий приклад вихователя і організація спільних дій дітей допомагають накопиченню позитивного соціального досвіду.

Нами були використані такі заняття та ігрові вправи, які були спрямовані на закріплення знань дітей про емоції, вміння передавати свій емоційний стан за допомогою міміки і жестів, вміння розпізнавати емоції.

Заняття з теми «Наші емоції».

Мета: вчити дітей розпізнавати та виявляти емоції; розширювати уявлення про радість, сум, здивування, злість, страх; розвивати вміння передавати емоційний стан за допомогою міміки; виховувати уважність до інших.

Обладнання: піктограми емоцій; сюжетні малюнки із зображенням дітей із різними емоційними станами, розрізані картинки (4 частини) із зображенням усміхнених дітей.

Процедура проведення: діти стоять у колі, торкаються по черзі плеча сусідів та промовляють із посмішкою: «Вітаю».

Вихователь пропонує дітям розглянути піктограми із зображенням різних емоцій і показати за допомогою міміки почуття страху, суму, радості, злості, здивування.

Потім вихователь пропонує розглянути сюжетні малюнки та послухати невеличкі історії про дітей. Діти повинні показати картину, що відповідає історії, а також показати піктограму, яка свідчить про почуття героїв історії.

- Василько сьогодні перший день у дитячому садочку. Він нікого не знає і всього боїться (*показати картину і піктограму*).
- Маринка проводжала бабусю додому і дуже за нею сумувала (*показати картину та піктограму*).

– Оленка дуже любить свою маленьку кицю Мурку. Вона її доглядає і дуже часто з нею грається (*показати картину та піктограму*).

Бесіда з дітьми про емоції:

- Діти, а чи буває вам сумно, весело, страшно?
- Коли це відбувається?
- А як необхідно допомагати іншим, щоб їм не було сумно, страшно?

Прийшли до висновку, що за допомогою індивідуальних розмов і занять, ігрових вправ можливо визначити траєкторію індивідуального розвитку дитини, підтримати у дітей інтерес до свого соціального оточення, формування вмінь доброзичливо взаємодіяти з дітьми та дорослими; допомога в прийнятті правил життя групи. Цьому сприяли різноманітні форми активізації спілкування, упровадження щоденних ритуалів. Поступовий перехід від автономної гри до гри «Поряд і разом» забезпечувала організація спільних ігрових і пізнавальних дій дітей.

Висновки до розділу 3

За підсумками проведеної роботи було з'ясовано, що сформувати позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти можливо у процесі взаємодії родинного і суспільного виховання за трьома напрямками: робота з педагогами, робота з батьками та робота з дітьми.

Укладання методичного забезпечення відбувалось за вищезазначеними напрямками:

-розробка методичних форм взаємодії педагогів з набуття професійних вмінь адаптації та формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до садочка;

-розробка активних форм взаємодії з батьками, співпраця з родинами майбутніх вихованців, які мають консультативно-просвітницький характер;

-впровадження різноманітних форм індивідуальної підтримки дітей молодшої групи ефективно вплинули на прояви позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти.

Як наслідок, за спостереженнями та відгуками батьків активізувалась взаємодія педагогів з батьками. Налагодились взаємини між батьками і вихователями, батьками і дітьми. Підвищився рівень обізнаності батьків про знання і практичні вміння дітей, що потрібні їм задля успішної адаптації в новому соціумі. Поглибився інтерес батьків та підвищилася їх особиста відповідальності за власні вчинки та розуміння необхідності узгодженої взаємодії родини та ЗДО з метою формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до ЗДО.

Відтак можна констатувати досягнення мети та завдань дослідження.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційному дослідженні було здійснено аналіз важливої проблеми формування позитивного ставлення у дітей четвертого року життя до ЗДО та розроблено методичне підґрунття її практичного вирішення. Узагальнення результатів проведеного дослідження дає підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі теоретичного аналізу проблеми ставлення психології, педагогіці уточнено сутність поняття «позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти» як стійку позитивну емоційну спрямованість, що виявляється у прийнятті дитиною ритму і правил життя групи, у її прагненні налагоджувати доброзичливі взаємини з оточенням, виявляти активну позицію в освоєнні різних видів дитячої діяльності.

2. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу визначити важливі в контексті проблеми дослідження вікові особливості дитини молодшого дошкільного віку, а саме: слабкий інтерес до соціального довкілля, невміння комунікувати, грати разом і ділитися іграшками, дається в знаки сором'язливість, безініціативність, а також нерозвиненість активного мовлення, особлива вразливість фізичного і психічного здоров'я.

3. За результатами аналізу науково-педагогічних досліджень, на основі розуміння сутності поняття «позитивне ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти» виявлено та схарактеризовано рівні прояву ставлення у дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти: високий, середній, низький.

Укладено методичне забезпечення процесу формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до закладу дошкільної освіти за такими напрямками:

-розробка методичних форм взаємодії педагогів з набуття професійних вмінь адаптації та формування позитивного ставлення дітей четвертого року життя до садочка;

-розробка активних форм взаємодії з батьками, співпраця з родинами майбутніх вихованців, які мають консультативно-просвітницький характер;

- впровадження різноманітних форм індивідуальної підтримки дітей молодшої групи ефективно вплинули на прояви позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні програми підготовки вихователів до психолого-педагогічного супроводу адаптаційного періоду як умови успішної соціалізації дітей на етапі вступу до закладу дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко, Т. Ф. (2012). *Соціальні цінності малої групи школярів*. (Монографія). Київ: Педагогічна думка.
2. Алексеєнко, Т.Ф. (2007). *Соціалізація особистості: можливості й ризику*. Київ.
3. Алексеєнко, Т.Ф. (1994). *Формування педагогічної культури сучасної молодшої сім'ї*. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
4. Алексеєнко, Т.Ф. (2016). *Сімейне виховання : концептуалізація ідей теорії і практики монографія*. Київ-Умань : ФОП Жовтий О.О.
5. Амонашвили, Ш. А. (1990). *Личностно-гуманная основа педагогического процесса*. Минск : Университетское.
6. Андрищенко, Т. К. (2013). *Особистісно-діяльнісний підхід до формування здоров'язберезувальної компетентності у дітей дошкільного віку: психологічний аспект*. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уманського ДПУ імені Павла Тичини. Вип. 44. Умань: ПП Жовтий О. О. 143–148.
7. Артемова, Л. В. (2010). *Реалії та перспективи розвитку дошкільної освіти України в контексті ключових позицій Болонської декларації*. Вісник Глухівського держ. нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка. Вип. 16. 10–14.
8. Артемова, Л. В. (2004). *Соціалізація дитини в родині*. Дошкільне виховання. № 3. 3–5.
9. Базовий компонент дошкільної освіти (2021). *Виховательметодист дошкільного закладу*. Київ: МЦФЕР.
10. Безлюдний, О. І. (2012). *Виховання дітей в американській та українській сім'ї*. (Монографія). Умань: ПП Жовтий О. О. 358 с.
11. Безруких, М. М. (1996). *Ребенок идет в школу: знаете ли вы своего ученика? : проблемы психологической адаптации : учебное пособие*. Москва: Академия.

12. Бех, І. Д. (2003а). *Виховання особистості. (Кн. 1). Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади.* Київ: Либідь.
13. Бех, І. Д. (1997). *Категорія «ставлення» в контексті розвитку «Я» особистості.* Педагогіка і психологія. № 9 (16). 9–12.
14. Бех, І. Д. (2003). *Виховання особистості. (Кн. 2). Особистісно орієнтований підхід : науково-практичні засади.* Київ: Либідь.
15. Бех, І. Д. (1998). *Особистісно зорієнтоване виховання: Науковометод. посібник.* Київ: ІЗМН.
16. Бех, І. Д. (2012). *Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посібник.* Київ: Академвидав. (Серія «Альма-матер»).
17. Богуш, А.М., Варяниця, Л. О., Гавриш, Н. В., Курінна, С.М.; □ Печенко, Т.П. (2006). *Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.* (Монографія). Луганськ : Альма-матер.
18. Богуш, А. М. (2001). *Педагогічні нотатки та роздуми.* Запоріжжя: ТОВ «ЛПС. Лтд».
19. Богуш, А. М. (2008). *Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі.* (Монографія). Київ: Видавничий дім «Слово».
20. Богуш, А. М. (2014). *Оберіг: програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років.* Тернопіль : Мандрівець.
21. Богуш, А. М. (2004). *Мовленнєвий розвиток дошкільника від народження до семи років.* (Монографія). Київ : Слово.
22. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (2003). Київ. Ірпінь : Перун.
23. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (2004). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ Перун.
24. Выготский, Л. С. (1984). *Раннее детство.* Собр.соч.в 6 томах.Т.4. Москва: Педагогика. 340–376.

25. Выготский, Л. С. (1984b). *Детская психология*. Д.Б. Эльконин (Ред.). Собрание сочинений в 6-ти т. (Т.4). Москва : Педагогика.
26. Гавриш, Н. В. (2007). *Інтегровані заняття: Методика проведення*. Київ: Шкільний світ.
27. Гавриш, Н. В. (2004) *Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку : навч.-метод. посібник*. Луганськ : Альма-матер.
28. Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. С. Головка (Ред). Київ: Либідь.
29. Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене*. Рівне: Волинські обереги.
30. Гончаренко, С. У. (2010). *Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям*. Київ : Вінниця : Планер.
31. Гурковська, Т. (2008). *Новачок у дитячому садку*. Київ : Шкільний світ. (Бібліотека «Шкільного світу»).
32. Гурковська, Т. (2011). *Супровід розвитку дітей раннього віку*. – Київ : Шкільний світ. (Бібліотека «Шкільного світу»).
33. Деснова, І. С. (2010). *Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу*. (Дисер.канд.пед.наук). РВНЗ «Кримський гуманітарний університет». Ялта.
34. *Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років* (2016). Авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]. – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.
35. *Дитина в дошкільні роки : програма розвитку, навчання та виховання дітей*. Науковий керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ЛПІС.
36. *Дитина у сучасному соціопросторі : навчальний посібник* (2014). За ред. Т.О. Піроженко. К.: Кіровоград: Імекс-ЛТД.
37. Доманюк, О. М. (2012). *Організаційно-методичні засади співпраці педагогів і батьків у становленні соціального досвіду дошкільників*. Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 4 (47). Рівне: РДГУ. 48–52.

38. *Дошкільні навчальні заклади [Електронний ресурс]:* публікація документів Державної служби статистики України. – Режим доступу : [http:// http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dz_u.html](http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/dz_u.html). – Назва з екрана.
39. Дмитрук, Т. В. (2013). *Формування психолого-педагогічної культури батьків (сучасні форми взаємодії з батьками)*. Хмельницький.
40. Дронова, Т. Н. *Взаимодействие дошкольного учреждения с родителями*. (2004). Дошкольное воспитание. №1. 60–68.
41. Євтух, М. Б. (2003). *Соціальна педагогіка : підручник*. Київ: МАУП.
42. Жаровцева, Т. Г. (2006). *Особливості діяльності педагога дошкільної освіти в процесі взаємодії з сім'єю дитини*. Наукові праці. Серія «Педагогіка». Вип. 33, Т.46, 99–103.
43. *Закон України «Про освіту»*// Офіц. веб-сайт Міністерства освіти і науки / України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/ZU_1060.dok
44. *Закон України «Про дошкільну освіту»* // Верховна Рада України - Закон від 11.07.2001 № 2628-III (Редакція станом на 01.01.2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
[14http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14)
45. *Закон України «Про охорону дитинства»* від 26 квітня 2001р. № 2402 : III [Електронний ресурс] // Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua).
46. Захарова, Н. М. (2010). *Соціально-педагогічний супровід первинної соціалізації дитини*. Актуальні проблеми психолого-педагогічного та соціального супроводу дитини на ранніх етапах соціалізації / Збірник Гуманізація навчально-виховного процесу. Спецвипуск 4. Частина 1. Слов'янськ. 123–129.
47. Захарова, Н. М. (2010). *Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору. (Монографія)*. Донецьк : вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення).

48. Зверєва, І. Д. *Запобігання деінституалізації дітей : методичний посібник*. За заг. ред. І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петрочко. К.: “Надія й житло для дітей”, ЮНІСЕФ, 229с.
49. Зданевич, Л. В. (2019). *Проблема дослідження концепцій адаптації та дезадаптації дітей дошкільного віку методами структурно-функціонального і структурно-рівневого аналізу*. Розвиток особистості дитини у сучасному освітньому просторі: досвід, проблеми та перспективи: матеріали міжвуз. (заочної) наук.-практ. конф. (Хмельницький, 27 лютого 2019 р.). Хмельницький : ФОП «О.М. Казаков». 41–44.
50. Зміни до Закону України «Про дошкільну освіту» визначені в Прикінцевих та перехідних положеннях Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (стаття 11).
51. Ковшар, О. В. (2014). *Забезпечення розвивального середовища в навчально-виховному процесі п'ятирічок*. Наука і освіта: наук.-практ. журн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. Випуск 10. Одеса: Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 94–98.
52. Ковшар, О. В. (2016). *Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років*. (Дис. д. пед. наук). Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 652 с.
53. Колесник, А.Г. (1994). *Воспитание у детей эмоционально положительного отношения к дошкольному учреждению*. (Дисс. канд. пед. наук). Одеський пед. ин-т им. К.Д.Ушинского.
54. Кононко, О. Л. (1998). *Соціально-емоційний розвиток особистості*. Київ: Освіта.
55. Кононко, О. Л. (1998). *Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : [навч. посібник для вищих навчальних закладів]*. Київ: Освіта.

56. Кононко, О. Л. (2013). *Умови розвитку в ранньому онтогенезі цілісного світобачення*. Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного ін-ту ім. Т. Шевченка. Сер. : Педагогіка. Вип. 2. 85–91.
57. Кононко, О. Л. (2004). *Пріоритети сімейного виховання в контексті модернізації дошкільної освіти України*. Діти – батьки – сім'я: Вип. 1. Київ: Науковий світ, 5–17.
58. Крутій, К. Л. (2009). *Освітній простір дошкільного навчального закладу*. (Монографія). У 2-х ч. Ч. 1. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД.
59. Крутій, К. Л., Фунтікова, О. О. (2010). *Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв*. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД.
60. Мери Ейнсворт, (1978). *Патерни привязанности*.
61. Москаленко, В. В. (2005). *Соціальна психологія: підручник*. Київ: Центр навчальної літератури.
62. Нечай, С.П. (2001). *Адаптація дітей-сирот младшого дошкільного віку до умов життя в дитячому домі за допомогою музично-театралізованої діяльності*. (Дисс. кан. пед. наук). Київ.
63. *Новий тлумачний словник української мови* (1998). Укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпушко. К.: Аконіт, Т.1, 910 с.; Т.2, 382; Т.3, 208–340 С.
64. Павлюк, Г. (2001). *Психологічна адаптація та інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку*. Нова педагогічна думка. 3/4, 70–78.
65. *Педагогічний словник* (2001). Редкол. : М.Д. Ярмаченко, І.А. Зязюн, В.М. Мадзігон, Н.Г. Ничкало, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська та ін.. Київ : Педагогічна думка.
66. *Педагогічний словник для молодих батьків* (2002). Київ: ДЦССМ.
67. Поніманська, Т. І. (2006). *Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку*. (Монографія). Рівне: РДГУ.

68. *Психічний розвиток дитини-дошкільника: Навч. посіб. для педагогів, психологів, вихователів дит. дошк. закладів, студ. сер. і вищ. пед. закладів, батьків* (2004). С.Є. Кулачківська (наук. ред.), С.О. Ладивір, Т.О. Піроженко та ін.. Київ : Світич.
69. Рогальська, І. П. (2009). *Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві*. (Дис. д-ра пед. наук). Умань, 499 с.
70. Роджерс, К. Р. (1994). *К теорії творчества. Взгляд на психотерапію. Становление человека : пер. с англ. / общ. ред. и предис. Исениной Е.И.* Москва : Издательская группа «Прогресс», «Универс». 409–422.
71. Сухомлинський, В. (1977). *Вибрані твори в 5 т.* Київ : Радянська школа. Т. 1.
72. Тонкова-Ямпольская, Р. В. (1980). *Соціальна адаптація дітей в дошкільних учереждениях*.
73. Шкляр, Н. А. (2015а). *Проблема первинної соціалізації дітей молодшого дошкільного віку в сучасному науково-педагогічному просторі. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Інституту проблем виховання НАПН України (Кн.2), 20. 366–378.*

ДОДАТКИ

Додаток А

Шановні вихователі!

Просимо Вас взяти участь у процедурі експертного дослідження особливостей адаптації дитини до ЗДО. Стаж роботи _____, група _____

1. До якої точки зору Ви схильаетесь:

- а) найважливіше завдання ЗДО – дати дітям знання, уміння, навички
- б) найголовніше завдання ЗДО – виховання особистості
- в) найважливіше завдання ЗДО – соціалізація і розвиток дитини

2. Ви вважаєте, що соціалізація дитини це:

- а) процес адаптації, тобто пристосування дитини до соціального середовища навколишнього світу та людей, що оточують
- б) процес введення дитини у суспільне життя, гармонійний розвиток дитини в суспільстві
- в) двобічний процес, який включає, з одного боку, засвоєння дитиною соціального досвіду, соціальних норм і цінностей, які існують в суспільстві, з іншого – процес входження дитини в суспільство

3. Які форми та напрями роботи з батьками ви використовуєте в практиці своєї роботи з питань оптимізації процесу соціалізації та соціального розвитку дітей?

- консультації (індивідуальні, групові)
- батьківські збори
- лекції і бесіди
- аукціони педагогічних ідей
- конференції з обміну досвідом
- інше

4. Яким видам діяльності надають перевагу сучасні дошкільники? _____

Дякуємо за співпрацю!

*Додаток Б***Шановні батьки!**

Просимо Вас взяти участь у процедурі експертного дослідження особливостей адаптації дитини до ЗДО.

1. Якби у Вас був вибір виховувати дитину вдома чи водити її в заклад дошкільної освіти, чому б Ви надали перевагу? _____

2. Хто, на Вашу думку, повинен забезпечувати повноцінний розвиток, виховання та навчання Вашої дитини у дошкільні роки?

3. Що дасть Вашій дитині відвідування закладу дошкільної

освіти? _____

4. Які труднощі Ви зустріли у перші дні відвідування закладу дошкільної освіти?

5. Що, на Вашу думку, є причиною зміни поведінки та настрою вашої дитини у період адаптації? _____

6. Значення гри в житті Вашої дитини? _____

7. Хто з членів родини головним чином займається вихованням дитини? _____

8. Щоб Ви хотіли змінити в роботі вихователя з Вашою дитиною? _____

9. Підкресліть форми роботи, які Вас найбільше задовольняють:

- групові батьківські збори;
- індивідуальні консультації;
- вечір запитань і відповідей;
- усний журнал із запрошенням спеціалістів;
- обмін досвідом виховання дітей між батьками;
- творчий вечір із показом виступів дітей; - матеріали, розміщені на стендах, виставки тощо
- інші форми.

Дякуємо за співпрацю!

Додаток В

Перелік художньої літератури з формування у дітей четвертого року життя до позитивної взаємодії

Казки	Оповідання	Вірші
<p>Л. Толстой «Три ведмеді»; К. Чуковський «Курчатко»; «Коза-Дерева», «Ріпка», «Курочка Ряба», «Колобок», «Рукавичка», «Колосок», «Півник і двоє мишенят»; Н. Забіла «Сорокабілобока»</p>	<p>М. Цехмейструк «Гойдалка»; В. Сухомлинський «Хіба так граються?»; І. Деркач «Новенька»</p>	<p>П. Ребра «Дитсадок»; М. Познанська «Здрастуй, хлопчику маленький!»; А. Гапонюк «Про дружбу»; Ю. Шкрумеляк «Ми є діти українські»; Т. Лисенко «Вихователька»; Л. Пшенична «Школа ввічливості»; В. Верховеня «До побачення»; С. Гордієнко «Рідній бабусі»; І. Січовик «Іграшки»; Т. Шевченко «Тече вода із-за гаю», «Зацвіла в долині червона калина»; В. Гужва «Чарівні слова»; Н. Дергач «Ромчик»; В. Паронова «Наталя»; Г. Гриненко «Як в садочку нашому добре жити»; Л. Первомайський «Знайомство»; Н. Забіла «Ясочин садок»</p>

--	--	--

Додаток Г

Система занять для дітей четвертого року життя щодо входження у колектив групи та адаптації до дошкільного закладу. «Я хочу з Вами!» (входження у колектив)

Завдання блоку:

- Забезпечити повноцінний психофізичний розвиток дитини.
- Закріпити вміння дітей діяти спільно в колективі однолітків.
- Забезпечити стабілізацію позитивних емоцій, навичок комунікацій.
- Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість і дрібну моторику рук дітей.
- Розвиток інтелектуальних здібностей.

1. Заняття

Мета: сприяти розвитку взаємодії дитини з однолітками не лише в ігровій а й у трудовій, навчальній діяльності. Активізувати прагнення самостійно зорієнтуватися в нових умовах. Створювати умови для розвитку інтелектуальних здібностей дитини та її творчого потенціалу.

Ігрова техніка «Привітаємось з ...».

Дорослий пропонує зранку зустріти своїх товаришів і разом поплескати в долоні ім'я дитини, яка прийшла в дитячий садок... Поступово з приходом кожної дитини кількість оплесків збільшується.

Використання нетрадиційних технологій ліплення «Тістопластика». Ліплення з тіста за бажанням дитини (колобок, бублички тощо) *Пальчикова гімнастика «Бабуся»:* Хоч бабуся вже стара всім гостинці роздала: Тарасику пряничок,
Іванкові – бубличок,
Тетянці – ватрушку,

Марійці пампушку,
Тільки в Юлі -
внученьки
Без гостинців
рученьки.

Дорослий гладить кожну дитинку по голові. Діти загинають правою рукою по черзі пальці лівою руки. В кінці розводять руками.

Ритуал «Прощання».

2. Заняття

Мета: формувати вміння дітей діяти узгоджено в колективі.
Розвивати пам'ять, мислення, увагу, уяву.

Ритуал «Привітання».

Ігрова техніка «Дружні цукерочки».

Після сніданку дитині, якій складно вступати в контакти з дітьми запропонувати пригостити всіх дітей цукерками. Даючи цукерку діти повинні один одному сказати «давай дружити».

Пальчикова гімнастика

«Сестрички»: Посварились дві
сестрички, Розійшлися хто куди.

Ну, а потім помирились,

Обнялись – нема біди.

(Діти розводять долоні, доторкнутися зап'ястями, потім переплести пальці. Це ж саме повторити з іншими дітьми).

Вправа «Прикрась торт»(в модифікації «Прикрась морозиво», «Прикрась тістечка»)Дітям пропонується вибрати форму торта, прикраси до торта, після чого готовий малюнок торта роздруковується на принтері, діти розглядають те що вони створили, наступним етапом в роботі в колективі є спільне вирішення кому подарувати малюнок торта. *Ритуал «Прощання».*

3. Заняття

Мета: закріпити й узагальнити вміння дітей усвідомлювати своє «Я». Виховувати стійке позитивне ставлення до однолітків.

Вправа на привітання «Добрий день, я прийшов».

Дітей, які зранку приходять в ЗДО, радо зустрічають однолітки, і спільно з дорослими вивішують фотографії малюків в ігровому куточку.

Вправа на релаксацію «Знайди в знайомих добрі риси»:

Мета: формувати у дітей вміння бачити й цінувати гідні риси характеру; виховувати позитивне ставлення до інших людей.

Вихователь дає дітям «чарівні окуляри», крізь які можна побачити, роздивитися чесноти кожної людини. Відтак пропонує по черзі приміряти ці окуляри, поглянути крізь них на своїх друзів і спробувати побачити в них якомога більше позитивних рис.

Інший варіант: вихователь просить за допомогою «чарівних окулярів» знайти позитивні риси у казкових персонажів, які роблять недобрі справи.

Вправа «Хто як кричить».

Завдання: вихователь наводить мишкою на тварину, діти повинні визначити по голосу і по словесному опису хто кричить, правильність відповіді перевіряється натиском комп'ютерної мишки.

Ритуал «Прощання».

4. Заняття

Мета: розвивати психічні процеси та емоційно-вольову сферу дитини.

Ритуал «Привітання».

Вправа «Наші друзі – пальчики».

Завдання: діти стають обличчям одне до одного. Спочатку вони з'єднують долоньки промовляючи слова разом з дорослим: дружать наші малюки подружимося я і ти. Коли долоньки подружилися вітаються пальчики. В кінці діти плескають в долоньки та стрибають.

Вправа «Надуємо кульку».

Завдання: діти по черзі надувають
кульку

Ось як кульку надуваємо!

А рукою перевіряємо (вдих)

Якщо лопне – видихаємо,

Наші м'язи

розслабляємо

Ритуал «Прощання».

5. Заняття

Мета: розвивати інтелектуальну сферу дитини.

Ритуал «Привітання».

Вправа на релаксацію:

Діти вміють танцювати, швидко

бігати, стрибати,

Та не кожен добре вміє після гри

відпочивати.

Є розвага в нас така – і весела,

і легка.

Ходимо повільно, тихо...

Відпочити – просто втіха!

Ритуал «Прощання».

II. Мета: формування позитивного емоційноціннісного ставлення до нового соціального світу, створення позитивного настрою на заняття, розвиток сенсорного і тактильного сприйняття, знайомство дітей один з одним.

Завдання блоку:

- Закріпити вміння дітей діяти спільно в колективі однолітків, проявляти свої найкращі якості у стосунках з іншими.

- Забезпечити стабілізацію позитивних емоцій, навчати малят бачити прояви прекрасного в найближчому довірлі, навичок комунікацій.
- Розвивати тактильно-кінестетичну чутливість і дрібну моторику рук дітей.

1. Заняття

Ритуал «Привітання»

Мета: сприяти розвитку взаємодії дитини з однолітками не лише в ігровій а й у навчальній діяльності. Активізувати прагнення самостійно зорієнтуватися в нових умовах.

Вправа «Веселі курчата».

Вихователь: Ко-ко-ко! На галявину йдемо.

Ко-ко-ко! Гратися там будемо.

(Під час читання вірша діти разом з вихователем виконують рухи, що відповідають словам дорослого).

Нумо, діточки малі,

Вгору крильця

підняли, Низько-

низько нахилились,

Із струмочка гарно

вмились. А тепер

присіли, встали,

Посміхнулись,

заспівали:

Пік-пik-пik.

Вихователь:

– А тепер пограємо, зерняток у відерце назбираємо.

Розсипаємо різнокольорові кришечки на килимку

– діти бігають і збирають «зернята» у відерця які відповідають кольору кришечок.

Всі курчатка, як могли,

Добре лапками гребли *(імітація рухів)*

Весело погralися

Іпорозважа

лися,

А тепер

додому час,

Зачекалися

там нас.

(беруться за руки і йдуть разом з вихователем по килимку).

Ігрова техніка «Привітаємось з олівцем».

Дружать пальці з олівцями.

Олівцями –

молодцями:

Синім, жовтим,

червоненьким,

І блакитним,

зелененьким.

Якщо візьмуть олівця

– То малюють без

кінця.

2. Заняття

Ритуал «Привітання»

Мета: вчити дітей діяти спільно, узгоджено в колективі. Формувати позитивне ставлення дитини до самої себе, настроювати малюка на мажорний лад, шляхом використання нетрадиційних технік. Розвиток емоційно чуттєвого компоненту психіки, розвиток відчуття, зняття емоційного напруження.

Вправа «Тільки разом». Гру бажано проводити з двома дітьми: одна дитина – новоприбула, друга – пройшла адаптаційний період. Діти стають парами і разом тримають м'яч *(кожна дитина намагається тримати м'яч*

двома руками). На команду дорослого діти мають водночас присісти, намагаючись не випустити м'яча з рук, пройти по групі, пострибати. Та головне завдання – навчитися діяти узгоджено, не випустити м'яча з рук (*можлива допомога дорослого*).

Вправа «Жабки».

Мета: сприяти релаксації дітей.

Педагог пропонує дітям уявити себе жабками.

Він промовляє: Змалюємо стрекотушок –
Тягнемо губки аж до вушок. Потягнемо,
перестанемо і усміхненими станемо.

3. Заняття

Ритуал «Привітання»

Вправа на зниження рівня тривожності.

Ми знайомитись навчались,

При знайомстві так

вітались,

І була в пригоді дітям

Гарна усмішка

привітна.

Познайомившись, малята,

Можна друзями нам стати:

Разом гратися в м'яча,

У веселу гру-квача,

Чи у жмурки, щоб

ховатись;

Як завгодно можна

гратись!

Можна ще з новим

друзьком

Розважатися танком!

4. Заняття Ритуал

«Привітання». Гра

«Колобок».

Випікаєм колобок

Випікаєм для

діток.

Носиком

понюхаєм
Пахне
колобок!
Ротиком
подмухаєм
На його
бочок.
Котим, котим
Колобка,
По травиці до
пенька.
Ось стрибає
Колобок,
Щобвмостит
ись На
пеньок.

Гра «Скарб»(дитина ховає у пісочок іграшку).

Руки у пісочок заховай,
Пальчиками скарб свій
відшукай,
Ти про скарб нам
розкажи,
І всім нам його покажи.

Ритуал «Прощання»